

**MOTÖRLÜ KARA NAKİL VASITALARININ İHTİYARİ MALİ
MESULİYET SİGORTASINDA ZARAR GÖREN ŞAHIS TÜRK
HUKUKUNDA SİGORTACIYA KARŞI DOĞRUDAN
DOĞRUYA DAVA HAKKINA SAHİP MİDİR?**

Doç. Dr. Rayegân KENDER

Motörlü kara nakil vasıtalarının ihtiyarî malî mesuliyet sigortasında, zarar gören şahsın doğrudan doğruya sigortacıyı dava etmek hakkına sahip olup olmadığı hukukumuzda önemli bir aktüel mesele haline gelmiştir. Zira gerek Türk hukukçuları gerekse Yargıtay Ticaret Dairesi bu konuda bir birine zıt görüşler ileri sürmüşlerdir. Bu etüdümüzde evvelâ trafik sigortasında doğrudan doğruya dava hakkının hangi ihtiyaçtan doğduğunu ve hukukî konstrüksiyonunu yabancı memleketlerden örnekler vererek inceledikten sonra bu konuda Türk mevzuatının sistemini izah ile doktrin ve mahkeme içtihatlarında benimsenen fikirleri bu açıdan değerlendirmeye çalışacağız.

1 — Doğrudan doğruya dava hakkının tanınması

Trafik kazalarından zarar görenlerin korunması çağımızda çok önemli ekonomik ve sosyal bir problem haline gelmiştir. Bu konuda batı memleketlerinde (1) olduğu gibi Türkiye'de de motörlü taşıt sahipleri veya işleticileri için mecburî malî mesuliyet sigortası kabulü yoluna gidilmiştir.

(1) İngiltere 1930 tarihli, İsviçre 1932, Almanya 1939, Belçika - Hollanda - Lüksemburg (1955 tarihli anlaşma ile), Tunus 1960, İspanya 1962, İtalya 1969 ve Fransa 1958 tarihli kanunlarla kara yollarında motorlu taşıt işletenler için mecburî malî mesuliyet sigortası kabul etmişlerdir, bak. Piccard-Besson I, s. 599.

Sigorta mukavelesinin tarafları sigortacı ile sigorta ettirendir. Mali mesuliyet sigortasında, mesul şahıs yani zarara sebep olan aracın sahip veya işleteni sigorta ettiren durumundadır. Böylece normal olarak, zarar meydana gelince, aracın sahip ve işleteni olaya uygulanması gerekli hukuk kurallarına göre mesuliyetini karşılı olarak borcunu öder ve malvarlığında bu suretle hasil olan azalmayı sigortacıdan talep eder (2).

Zarar görenlerin korunması bakımından yukarıda kısaca açıklanan sigorta mukavelesi yeterli olamamıştır. Bu sebeble kanun koyucular sigorta tazminatının her halde zarar gören şahsın eline geçmesini sağlayacak tedbirler almak lüzumunu duymuşlardır ki bunlar da sigorta ettirenin iflâsı halinde sigortacının ödiyeceği tazminat üzerinde zarar görene kanuni öncelik hakkı tanınması, zarar görenin muvafakatı olmaksızın sigortacının sigorta tazminatını sigorta ettirene tediye etmesinin önlenmesi ve nihayet sigorta tazminatı üzerinde zarar gören üçüncü şahıs lehine kanuni rehin hakkı tesisidir (3).

Bütün bu tedbirler ile de istenilen sonuca tam olarak varılmadığından üçüncü şahsa zararlarının tazmini için doğrudan doğruya sigortacıya dava etmek hakkını tanıma yoluna gidilmiştir. Burada yine sigorta mukavelesi sigortacı ile mesul araç sahibi veya işleteni arasında olmakla beraber, sigorta ettirenin mesuliyetinin gerçekleşmesi şartıyla (4) mukavelede taraf olmıyan üçüncü şahıs için bir hak (doğrudan doğruya dava hakkı) doğmaktadır. Bu halde de sigortacı mukavele ve kanundan doğan defî ve itirazları dermeyan suretiyle üçüncü şahsın işbu dava hakkını ve tazminata kavuşma imkânını hayalî bir hale getirebileceğinden kanun koyucuları bir adım daha atarak sigortacının üçüncü şahsın tazminat hakkını daraltacak veya ortadan kaldıracak defî ve itirazları ona karşı ileri sürmesini yasaklamışlardır (4a). Ancak bu suretledir ki mec-

(2) Burada zarar sigortalarının bir çeşidi olan «pasif sigortası» söz konusudur, bak. Möller, s. 36.

(3) Fazla bilgi için bak. Bozer, s. 265-266.

(4) Üçüncü şahsa doğrudan doğruya dava hakkı tanınmasına rağmen mecburi trafik sigortası mali mesuliyet sigortası niteliğini muhafaza etmekte, yoksa bir kaza sigortası halini almamaktadır.

(4a) Bak. İsviçre 1958 tarihli Trafik Kanunu mad. 65/2; Belçika 1956 tarihli motörlü taşıtlar için mecburi mali mesuliyet sigortası kanunu mad. 7; Fransa 7 Ocak 1959 tarihli Décret mad. 13/2; Almanya 1965 ta-

burî trafik (malî mesuliyet) sigortası trafik kazalarından zarar görenler hakkında müessir bir koruma vasıtası olabilmıştır.

Fransa'da Temyiz Mahkemesi 1930 tarihli «Sigorta Mukavelesi Kanunu» nun 53 üncü maddesi (5) hükmüne müsteniden, zarar gören üçüncü şahsa doğrudan doğruya sigortacıyı dava etmek hakkını öteden beri tanıyagelmıştır (6). Genel olarak malî mesuliyet sigortalarına ilişkin olan madde aynen şöyledir :

«Sigortacı borçlu bulunduğu sigorta bedelini, zarar gören üçüncü kişi sigortalının mesuliyetini mucip ve zararı doğuran olayın sonuçları bakımından bu meblâğ ile ilgili oldukça, mutazarrır üçüncü kişiden başka bir kimseye tamamen veya kısmen ödiyemez.»

İsviçre'de ilk defa «Motörlü Taşıtlar ve Bisiklet Trafığı Hakkında 15 Mart 1932 Tarihli Kanun» un 49 uncu maddesi ile trafik kazalarında zarar görenler için doğrudan doğruya dava hakkı tanınmış (7) ve mezkûr kanunun yerine geçen 1958 tarihli «Karayolları Trafik Kanunu» da 65 inci maddesinde :

«Akdî sigorta himayesi içinde, zarar gören sigortacıya karşı doğrudan doğruya talep hakkına sahiptir.»

demek suretiyle aynı hükmü benimsemiştir.

Belçika'da «Motörlü Taşıtlar Hakkında Mecburî Malî Mesuliyet Sigortasına Dair 1 Temmuz 1956 tarihli Kanun» un 6 ncı maddesi zarar görene doğrudan doğruya dava hakkı tanımaktadır. Madde aynen şöyledir :

rihli «Motorlu Taşıt İşletenler için Mecburî Malî Mesuliyet Sigortası Kanunu» 3 Nr. 4-6. Bu konuda fazla bilgi için bak. Pröllis-Martin, *Versicherungsvertragsgesetz*, 18. bası 1970, München, s. 689.

(5) Bu madde 28 Mayıs 1913 tarihli kanunla Code Civil'in 2102 nci maddesine eklenen 8 inci bentten alınmıştır.

(6) Bak. Margeat et Pavre-Rochex, s. 351; Riedmatten, s. 177; Borham, s. 40 ve dev.; Oftinger § 23 not 903.

(7) Ve kanunun 50 inci maddesinin 1 inci fıkrası ile de sigortacı zarar gören üçüncü şahsa karşı sigorta mukavelesine veya sigorta mukavelesi hakkındaki federal kanuna dayanarak tazminat hakkını daraltıcı veya büsbütün ortadan kaldırıcı defî ve itirazlar ileri sürmek imkânından mahrum edilmiştir.

«Sigorta, zarar gören şahıs lehine sigortacıya karşı doğrudan doğruya alacak hakkı tevhit eder.»

Buradaki sigortadan maksat, yukarıda zikredilen Mecburi Mali Mesuliyet Sigortası Kanunu'na göre yapılan sigortadır (8) .

Almanya'da motörlü taşıtlar için mecburi mali mesuliyet (trafik) sigortası 1939 tarihli kanunla ihdas edildiği halde zarar gören üçüncü şahsa sigortacıyı doğrudan doğruya dava edebilmek hakkı, mezkûr kanunu tam bir revizyona tabi tutmak suretiyle onun yerine geçen 5 Nisan 1965 tarihli «Motörlü Taşıt İşletenler için Mecburi Mali Mesuliyet Sigortası» Kanunu ile tanınmıştır. Alman hukukunda doğrudan doğruya dava hakkının tanınması için doktrininde uzun yıllar çaba sarf edilmiş, nihayet 1959 da Strazburg'ta imzalanan «Convention européenne relative à l'assurance obligatoire de la responsabilité civile en matière de véhicules automoteurs» (9) hükümlerine uyulmak amacıyla zikredilen 1965 tarihli kanun isdar edilmiştir. Kanunun «Zarar görenin sigortacıya karşı doğrudan doğruya talep hakkı» başlığını taşıyan 3 üncü paragrafının 1 numaralı bendi şu hükmü ihtiva etmektedir :

«1. Üçüncü şahıs, sigortacının sigorta münasebetinden doğan ödeme mükellefiyeti çerçevesi içinde, şayet bir ödeme mükellefiyeti yoksa 4 ilâ 6 ncı bentler sınırları içinde tazminat talebini sigortacıya karşı da dermeyan edebilir. Sigortacı tazminatı nakden ödemek zorundadır.»

Bent 4 te şöyledir :

«4. Üçüncü şahsın 1 numaralı bent uyarınca olan talep hakkına karşı sigortacının mesul sigorta ettiren bakımından tediye mükellefiyetinden tamamen veya kısmen beri olduğu ileri sürülemez.»

(8) Waleffe, s. 200; Les nouvelles s. 582.

(9) «Motorlu Taşıtlar Hakkında Mecburi Mali Mesuliyet Sigortasına dair Avrupa Andlaşması». İşbu andlaşmada imzası bulunan Almanya'nın hangi şartlarla andlaşmayı tasdik etmesinin yerinde olacağı, iç hukukta doğrudan doğruya dava hakkının nasıl düzenlenmesi gerektiği meseleleri Möller tarafından 1963 te yayınlanan bir etüdde derinliğine ince-

2 — Doğrudan doğruya dava hakkının hukukî konstrüksiyonu

Trafik sigortasında, zarar gören üçüncü şahsın sigortacıyı doğrudan doğruya dava edebilmek hakkını izah için Fransız hukukunda muhtelif teoriler ileri sürülmüştür. Ancak konuyu mukayeseli olarak inceliyen bir doktora tezinde mezkûr teorilerden hiç birinin doğrudan doğruya dava hakkının temelini tatminkâr bir şekilde izah edemediği ifade edilmektedir (10). Fransız Temyiz Mahkemesi de bu hakkın temelini zaman zaman farklı esaslara dayandırmaktadır (11).

Doğrudan doğruya dava hakkının hukukî konstrüksiyonu üzerinde Alman (ve İsviçre) hukukunda yapılan inceleme ve açıklamalar konuyu daha iyi aydınlatmaktadır. Alman hukukunda varılan sonuçların Fransız hukukunu da etkilemeye başladığı anlaşılmaktadır (12). Biz de Alman ve İsviçre hukukunda ileri sürülen esaslara göre konuyu kısaca açıklayacağız.

Zarar gören şahsa doğrudan doğruya dava hakkı tanınmasına motörlü taşıt sahibi veya işleteni ile sigortacı arasında akdedilen (mecburî) malî mesuliyet sigorta mukavelesi vesile teşkil ettiğine göre akla ilk gelen husus mezkûr hakkın mesnedini bu mukavelede görmek, onun sigorta mukavelesinden doğduğunu kabul etmektir. Ancak zarar gören şahıs mukavelede taraf olmadığı cihetle motörlü taşıt sahibi veya işleticisi ile sigortacı arasında akdedilen sigorta mukavelesinin Borçlar Kanununun 111 inci maddesi (İsviçre BK

lenmiş ve andlaşmanın doğrudan doğruya dava hakkına dair hükmü tahlil edilmiştir: «Ist die Einführung eines eigenen Rechtes des Drittgesehaedigten gegen den Haftpflichtversicherer, insbesondere in der Kraftfahrhaftpflichtversicherung empfehlenswert?», Zeitschrift für die gesamte Versicherungswissenschaft, 1963, s. 409-470.

(10) Bak. A. Borham, Le droit propre de la victime et son action directe contre l'assureur de la responsabilité automobile obligatoire, Paris 1967. Yazarın s. 50 ve devamında verdiği izahata göre zarar gören şahsın doğrudan doğruya dava hakkının hukukî mahiyetini açıklamak amacıyla doktrinde bir çok teori ileri sürülmektedir; bunları iki gruba toplamak mümkündür: bu dava hakkını isbat edici teoriler ve izah edici teoriler. Yazara göre bütün bu teoriler doğrudan doğruya dava hakkının mahiyetini, akdî mi yoksa haksız fiile mi müstenit bulunduğunu izah edememektedirler. Fransız Temyiz Mahkemesi de evvelce akdî temele dayanırken (RGAT 1937 s. 513) sonradan görüşünü değiştirerek haksız fiil esasına istinat etmiş ve doktrin de bu tefsire bağlanmıştır (RGAT 1939, s. 286).

(11) Bir önceki nota bak.

(12) Borham, s. 62 ve dev.

112, BGB 328) anlamında üçüncü şahıs (zarar gören kimse) lehine bir mukavele olarak nitelendirilmesi gerekmektedir. «Mukavele teorisi» taraftarlarınca yapılan da budur (13).

Gerçi sigorta hukuku sahasında da üçüncü şahıs lehine mukavele müessesesi mevcuttur (14). Hak sahibi «üçüncü şahsın» mukavelenin (sigorta akdinin) yapıldığı sırada meçhul bulunması ve (sigorta akdinden mütevellit) hakkının mesul (taşıt işleten) şahsa karşı bir tazminat alacağına bağlı bulunması üçüncü şahıs lehine akit konstrüksiyonuna engel değildir. Böyle bir konstrüksiyona asıl engel teşkil eden husus, sigorta mukavelesinin taraflarında zarar gören şahsa üçüncü şahıs lehine mukavelenin sağlıyacak olduğu hukuki vaziyeti bahşetmek *iradesinin* bulunmamasıdır (15). Halbuki böyle bir iradenin varlığı akit teorisinin ilk şartıdır. Bu asli şartın mevcut olmayışı bir yana akit teorisi sigortacının zarar gören şahsa karşı sigorta hukukundan (mukavele ve kanundan) mütevellit defi ve itirazları ileri sürebilmek imkânından yoksun bırakılmış olmasını da izah edememektedir. Gerçekten yukarıda da işaret edildiği veçhile kanun koyucular trafik kazalarından zarar gören ve sayıları gün geçtikçe artan kişileri korumak amacıyla ihdas edilen *mecburî* trafik sigortasını etkili bir hale sokmak, yani zarar görenlerin bu yol ile haklarını almalarını sağlamak için sadece onlara doğrudan doğruya sigortacıyı dava edebilmek hakkını tanımakla yetinmemiş, sigorta ettirenin mukaveleyi bir suretle ihlâl etmesinin zarar görenlerin haklarına tesir etmemesi esasını kabul etmiş, sigortacıyı tazminatı azaltıcı veya büsbütün kaldırıcı nitelikteki defi ve itirazları zarar görene karşı ileri sürmek imkânından mahrum bırakmışlardır (16). Diğer bir tabirle

(13) Ezcümle von Tuhr cd. II, s. 629; BGE 66 I 103/104.

(14) Bak TK 1342; İsviçre VVG mad. 16/17; Alman VVG 74. Homberger de ZEJV 71. 176 da mecburî trafik sigortasının başkası hesabına sigorta olduğunu kabul etmektedir; aksi fikirde Oftinger II, s. 977 not 785 ve orada zikredilen diğer yazarlar.

(15) Bak. Oftinger II, s. 978.

(16) Bak. Yuk. not 4a. Alman hukukunda Möller (not 9 da zikredilen makale s. 424) bu hususta şöyle demektedir: «Mecburî mesuliyet sigortası münasebeti hiç mevcut olmadığı veya sakat olduğu yahut sigortacının ödeme mükellefiyetinin azaldığı haller zarar gören üçüncü şahsın haklarını etkilediği takdirde, doğrudan doğruya dava hakkı kör bir kılıçtan başka bir şey değildir. Burada sigorta mukavelesinden doğan defilerin zarar görene karşı ileri sürülememesi probleminin çözümü gereklidir; zarar gören şahsa karşı bunlar ileri sürülememelidir» Oftinger de

zarar gören şahsa mukavele ile tesis edilenden fazla hak tanınmaktadır. Böyle bir durumu akit teorisi ile izaha imkân yoktur.

Akit teorisinin işaret edilen bu sakıncaları karşısında doktrinde doğrudan doğruya dava hakkının mesnedini *kanunda* gören teori daha fazla taraftar toplamıştır (17). Bu teoriye nazaran gerçi motörlü taşıt sahibi veya işleten ile sigortacı arasında bir (mecburi) malî mesuliyet sigorta mukavelesinin akdi şart ise de zarar gören üçüncü şahsın sigortacıyı doğrudan doğruya dava etmek hakkı *kanundan doğmaktadır*. Bu teori, trafik kazalarından zarar görenleri etkili bir şekilde korumak amacı güden *mecburi* trafik sigortası ve doğrudan doğruya dava hakkının mahiyetine daha uygun düştüğü gibi sigortacının belirli defî ve itirazlardan yoksun edilmesini de kolayca izah imkânı vermektedir. Bu teorinin zarurî neticesi, doğrudan doğruya dava hakkının mevcudiyeti için bunun kanunda sarîh olarak öngörülmesinin şart olmasıdır (18). Ayrıca bu hakkın öngörüldüğü kanun hükümlerine tevfikân (sigorta yaptırmak mecburiyetini ifa zımında) bir sigorta mukavelesinin yapılmış olması da lâzımdır. Zira kanun ancak düzenlediği hükümlere göre teessüs eden bir sigorta münasebetinde bu dava hakkını kabul etmektedir (19).

(cd. II s. 1022) bu zarureti şöyle ifade etmektedir: «MFG 49 da öngörülen doğrudan doğruya dava hakkı — sigorta tazminatından zarar gören şahsın faydalanmasını sağlamak — amacına ancak sigortacının zarar görene yapacağı ödemeye sigorta ettiren ile arasındaki hukukî münasebete müsteniden tediye mükellefiyetinde vukubulacak bir azalmanın müessir olmaması halinde ulaşabilir. Bu sebebledir ki MFG 49 'sigorta mukavelesinden veya sigorta mukavelesi hakkındaki federal kanundan doğan ve zararın karşılanması imkânını daraltan veya kaldıran defîlerin zarar gören şahsa karşı ileri sürülemediği' hükmünü vazetmiştir... Bu hüküm doğrudan doğruya dava hakkının tam ve kâmil bir hale getirilmesi için zaruridir.»

(17) Bak. Oftinger II, s. 978; aynı eser s. 977 not 785 te zikredilen diğer yazarlar; Müller-Stüler, s. 110.

(18) Oftinger I, s. 337. Doğrudan doğruya dava hakkını öngören hükümler daima mecburi sigortaya dair kanunlardır.

(19) Borham, s. 82 deki açıklamaya göre: «Doğrudan doğruya dava hakkı genel olarak mesuliyet sigortalarında değil de belirli bir mesuliyet sigortası kanununda kabul edilmiş ise, mezkûr kanun hükümlerine tam olarak uygun bir sigorta mukavelesi yapılmış olması halinde ancak bu dava hakkına zarar gören sahip olabilir. Meselâ İsviçre'de durum böyledir.»

3 — Türk hukukunda durum

a) Doğrudan Doğruya dava hakkının düzenlenmesi

Türkiye'de motörlü taşıt işletenler için mecburî malî mesuliyet sigortası 232 sayılı kanunla muaddel 6084 sayılı kanunla (20) düzenlenmiştir.

Kanun 50/2. maddesinde (21) motörlü taşıt sahiplerinin tabi olacakları sorumluluğu tesbit ettikten sonra 51 inci maddesinde işbu mesuliyetin teminatı olarak malî mesuliyet sigortası akdi mecburiyetini vazetmektedir :

«Madde 51 — Motörlü taşıt, müteharrik makine veya lâstik tekerlekli traktör sahipleri, bunların, eğer varsa römorklarının kullanılmasından üçüncü şahıslar aleyhine doğacak zararların tazminini temin etmek üzere malî mesuliyet sigortası akdine mecburdurlar.»

Kanun 52 nci maddesinde de bu mecburiyeti sınırlamıştır :

«Madde 52 — Motörlü taşıtlar, müteharrik makineler veya lâstik tekerlekli traktörlerin malî mesuliyet sigortalarında aracın cinsine ve şahıs başına maddî ve ölüm dahil bedeni zararlara göre temini mecburî olan asgarî sigorta meblâğlarını tesbite ve gerektiği takdirde tadile Bakanlar Kurulu yetkilidir.»

Şu hale göre, motörlü araç sahipleri Bakanlar Kurulunun tesbit ettiği mikdarlar için malî mesuliyet sigortası yaptıрмаğa mecburdurlar. Bu haddin üzerinde sigorta yaptırıp yaptırmamak araç sahibinin ihtiyarına bırakılmıştır. Araç sahibinin mezkûr hadler

(20) Düstur, 4. Tertip cd. 1, s. 1512.

(21) Madde aynen şöyledir: «Motörlü taşıt, müteharrik makine veya lâstik tekerlekli traktör sahibi, zararın mücbir sebepten veya kazazedenin veya üçüncü şahsın ağır kusurundan ileri geldiğini veyahut kendisinin veya ef'al ve hareketinden mesul olduğu kimselerin kusurunun bulunmadığını isbat ederse mesuliyetten kurtulur.» Madde genel hükümlere göre muhtelif bakımlardan farklı bir sorumluluk durumu ihdas etmektedir, bak. Bozer, s. 275-276.

üstünde yaptıracağı sigortanın — ki buna *ihtiyarî* malî mesuliyet sigortası denmektedir — Trafik Kanunu ile alâkası yoktur (22).

Zarar görenin doğrudan doğruya dava hakkına gelince: Kanun bu hakkı tesis eden 55/2. maddesinde aynen şöyle demektedir :

«Zarar gören kimse, malî mesuliyet sigortası ile temin edilen hadler dahilinde doğrudan doğruya sigortacı aleyhine de dava açabilir.»

Yukarıdaki maddelerin beraberce tetkikinden varılacak sonuç şudur: Adı geçen kanun hükümlerine göre yapılacak bir mecburî malî mesuliyet sigortası mukavelesinde, zarar gören şahıs sigortacıyı doğrudan doğruya dava hakkına sahiptir.

Burada şu husus üzerinde de durmak gerekir: Mesuliyet sigortasında doğrudan doğruya dava hakkı, yukarıda açıklandığı üzere, ancak sigortacının sigorta ettirene karşı olan defilerini zarar gören üçüncü şahsa dermeyeran edememesi halinde müessir bir koruma vasıtası olabilmektedir. Karayolları Trafik Kanununda ancak bu kanun hükümlerine uygun olarak yapılacak, kanun belirli hadler dahilinde sigorta mecburiyetinden bahsettiğine göre bu mecburiyeti ifa zımında akdedilecek sigorta mukavelelerinde sigortacıların defileri zarar görene karşı ileri süremiyeceği kabul edilmiştir. Buna ilişkin mad. 53/1 şöyledir :

«Sigorta mukavelesinden veya sigortaya ait kanuni hükümlerden doğan ve tazminat miktarının azaltılması veya kaldırılması neticesini veren bütün istisnaî haller zarar görenin haklarına tesir etmez.»

Şu hale göre kanun zarar görenin doğrudan doğruya dava hakkını bütün gerekleriyle birlikte *mecburî* malî mesuliyet sigortası için kabul ve tesis etmiş bulunmaktadır.

Trafik sigortasına dair sigorta poliçelerindeki genel şartlar da bu vardığımız sonucu teyit etmektedir. Şöyle ki:

(22) Kanununun 50 inci maddesinin 4. fıkrasına göre: «Bu kanun hükümleri gereğince yapılması mecburî olan sigorta hadlerini aşan zararlar... gibi hususlarda umumî hükümler tatbik olunur.» Bu hüküm hem sorumluluk hem de onun teminatı olan sigorta hakkında geçerlidir.

Tatbikatta sigorta şirketleri motörlü taşıtların üçüncü şahıslara vereceği zararlar bakımından yaptıkları mali mesuliyet sigortalarında kanuna uygun olarak iki nevi poliçe kullanmaktadırlar. Bunlardan *birincisi* :

«Motörlü kara nakil vasıtaları mali mesuliyet sigorta poliçesi (Trafik)» adını taşımakta ve poliçenin arkasında da «Karayolları Trafik Kanunu mali mesuliyet sigortası umumi şartları» yazılı bulunmaktadır.

İkincisi ise :

«Motörlü kara nakil vasıtaları *ihtiyari* mali mesuliyet sigorta poliçesi» adını taşımakta ve bu poliçenin arkasında da «Motörlü kara nakil vasıtalarının *ihtiyari* mali mesuliyet sigortası umumi şartları» yer almaktadır.

Birinci poliçedeki genel şartların 1 inci maddesi aynen şöyledir :

«Sigortacı bu poliçede gösterilen motörlü taşıt, muhtarrik makine veya lâstik tekerlekli traktörün ve bunların römorklarının (ki bundan böyle bunlara ARAÇ denilecektir) kullanılmasından doğan ve araç sahibine terettüp eden maddî ve ölüm dahil bedeni zararlardan mütevellit hukuki mesuliyeti Karayolları Trafik Kanunu hükümleri çerçevesi dahilinde ve bu kanun gereğince yapılması *mecburi sigorta hadlerine* kadar temin eder.»

İşte bu poliçe, Trafik Kanunu hükümlerine uygun olarak (ve kanunda öngörülen mecburiyeti yerine getirmek üzere) yapılmış bir sigorta mukavelesini göstermektedir. Burada zarar gören üçüncü şahıs doğrudan doğruya sigortacıyı dava etmek hakkına sahiptir. Poliçenin muhtelif maddelerinde Trafik Kanunu hükümlerine atıf ve onların tatbikatına dair sarahat vardır. Ezeümle zamanaşımına dair olan 18 inci maddede kanuna uygun olarak «Zarar görenlerin sigortacı aleyhine dava hakları, kaza gününden itibaren iki yıllık zamanaşımına tabidir» hükmü yer almaktadır.

Poliçenin yukarıya dercedilen 1 inci maddesinin açık ifadesine göre, Trafik Kanunu hükümleri gereğince mecburi olan mali mesuliyet sigortası, ancak mecburi asgari sigorta hadlerine kadar akdedilmektedir. Şu halde mecburi mali mesuliyet sigortası kanun

hükümleri ancak mecburî hadlere kadar yapılan işbu sigorta mukavelesine tatbik edilebilecektir.

Motörlü kara nakil vasıtalarının *ihtiyari* malî mesuliyet sigorta poliçesi ise genel şartlarının 1 inci maddesinde farklı bir hüküm ihtiva etmektedir :

«*Madde 1* — Sigortacı, işbu poliçede gösterilen aracın kullanılmasından doğan ve umumi hükümler dahilinde araç sahibine terettüp eden hukukî mesuliyetin, mecburî malî mesuliyet sigortasının dışında veya bu sigortanın limitleri üstünde kalan kısmını, poliçede yazılı hadlere kadar temin eder.»

Buna göre evvelâ, motörlü taşıt sahibinin sigorta edilen mesuliyeti, mecburî malî mesuliyet sigortasındakinden tamamen başkadır. Oradaki mesuliyet kanunda özel olarak tesbit edilmiştir. Burada ise genel hükümlere göre mesuliyet söz konusudur. Kanun vazıı, mecburî mesuliyet sigortasını ancak Trafik Kanununda tesbit olunan mesuliyet için öngörmüştür.

İkinci olarak, motörlü taşıt sahiplerinin malî mesuliyeti mecburî (asgarî) haddin üstünde ise işbu poliçe hükümlerine göre sigortanın şumulüne dahildir.

Zarar gören üçüncü şahsın sigortacıya karşı doğrudan doğruya dava hakkı Karayolları Trafik Kanununda düzenlendiğine göre, ancak bu kanun hükümlerine müstenit sigorta münasebetinde yani mecburî (asgarî) hadler içinde yapılan malî mesuliyet sigortası bakımından söz konusu olabilir.

Trafik sigortasında doğrudan doğruya dava hakkının zarar görenleri tam olarak koruyabilmesi için, yukarıda da açıklandığı üzere, sigorta münasebetine dair defilerin zarar görene karşı ileri sürülememesi gerekir. Trafik Kanunu 53/1 inci maddesinde bu esas kabul etmiş olduğu gibi mecburî (asgarî) hadler dahilinde yapılan trafik sigortası poliçelerinin umumi şartlarının 13 üncü maddesinde de aynı esas teyit olunmaktadır :

«*Madde 13* — İşbu poliçeden doğan ve sigortacının mesuliyetten kurtulmasını intaç eden veya tazmin külfetini azaltan veya kaldıran istisnaî haller ve defiler zarar

görenlerin Karayolları Trafik Kanunu dolayısıyla haiz oldukları haklara tesir etmez ve onlara karşı ileri sürülemez.»

Gerek kanun gerekse genel şartlardaki maddenin ikinci cümlesine göre ise, sigortacının ödeme mükellefiyetini azaltan veya bütünü ortadan kaldıran hallerin mevcudiyetinde sigorta tazminatını ödeyen sigortacı bu nisbetlerde sigorta ettirene rücu eder.

Trafik sigortasında zarar gören üçüncü şahsa tanınan doğrudan doğruya dava hakkı ancak bu hükümlerle tam bir koruma vasıtası olmaktadır. Aksi halde sigorta ettiren mukaveleyi her hangi bir şekilde ihlâl ettiği takdirde (meselâ prim borcunu zamanında ödememek gibi) sigorta himayesi sona erebilir.

Motörlü kara nakil vasıtaları *ihtiyari* mali mesuliyet sigorta poliçesi genel şartlarında ise sigorta mukavelesinin sigorta ettiren tarafından çeşitli şekillerde ihlâli halinde (primin ödenmemesi, ihbar görevlerinin ihlâli gibi) sigorta himayesinin sona ereceği ve sigortacının ödeme mükellefiyetinden kurtulacağı derpiş edilmiş (mad. 4, 5, 7) ve bu hallerin zarar görenlere karşı ileri sürülemediğine dair her hangi bir hüküm poliçede yer almamıştır.

Yukarıdan beri tetkik ettiğimiz kanun hükümleri ve poliçe şartları göstermektedir ki bu gün Türk hukukunda trafik kazalarından zarar gören üçüncü şahıslar ancak araç sahibinin *mecburi* mali mesuliyet sigortası çerçevesi dahilinde sigortacıya karşı doğrudan doğruya dava hakkına sahiptirler, *ihtiyari* mali mesuliyet sigortalarında kendilerine böyle bir hak tanınmamıştır.

b) Görüşler

aa) Doktrin

Bozer «Sigorta Hukuku» adlı eserinde bu konudaki farklı görüşleri belirttikten sonra (23) Karayolları Trafik Kanunumuza gö-

(23) Atabek, R.: «Kanunda öngörülen mecburi hadleri aşan zararları tazmin ettirmek maksadiyle zarar gören üçüncü şahıs sigortacı aleyhine dava açamaz» (Sigorta hukukunda zamanaşımı başlangıcı. II. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Bildiriler - Tartışmalar, Ankara 1962 s. 640). Karayalçın, Y. ise «Mesuliyet ve Sigorta Hukuku bakımından başlıca işletme kazaları», Ankara 1960 etüdünde zarar gören üçüncü şahsın doğrudan doğruya dava hakkı olduğunu ileri sürerken (s. 70) mecburi hadler içinde veya üstünde mali mesuliyet sigortası ayırımı yapmamaktadır.

re mecburî hadde kadar yapılan sigorta mukavelelerine işbu kanun hükümleri, mecburî haddin üzerinde kalan kısım hakkında ise Türk Ticaret Kanunu hükümleri uygulanacağı cihetle, doğrudan doğruya dava hakkının mecburî hadde kadar veya bu hadle bağlı olmaksızın kabulü halinde dahi ortaya bir takım çelişik durumlar çıkacağını ifade etmektedir. Sonuç olarak ta fikrini şu cümle ile beyan etmektedir (s. 269) :

«...Bu itibarla mecburî hadler üstünde kalan kısım için üçüncü şahsa doğrudan doğruya dava hakkı tanıamak Trafik Kanununun sistemine daha uygundur sanırız. Ancak, Karayolları Trafik Kanununun bu sisteminin son gelişmelere tamamen uygun olduğunu ifade etmek güçtür.»

Karayolları Trafik Kanunu, yukarıda açıklamaya çalıştığımız üzere, kesin olarak, mecburî sigorta haddine kadar, zarar gören üçüncü şahsa doğrudan doğruya dava hakkı tanımıştır.

Bu gün Türkiye'de mecburî trafik sigortası hadleri çok düşük olduğundan doğrudan doğruya dava hakkının sadece bu hadde kadar kabulü tabiidir ki mesuliyet sigortası alanındaki (asgarî hadlerin çok yüksek tutulması şeklindeki) son gelişmelere uygun düşmemektedir. Yazarın da buna değinmek istediğini tahmin edebiliriz. Ancak bu aksaklığın giderilmesi için çare mecburî sigorta hadlerinin yükseltilmesidir, yoksa ihtiyarî sigortada bu hakkı tanımak değildir. Trafik sigortasında, doğrudan doğruya dava hakkı genellikle mecburî alanda kabul edilmektedir. Esasen sigorta ihtiyarî ise, doğrudan doğruya dava hakkı zarar görenleri koruma için yeterli bir tedbir de olamaz.

Bu senenin Nisan ayı sonunda Ankara'da düzenlenen «Trafik Sigortası Haftası» nda iki tebliğ sahibi trafik sigortasında doğrudan doğruya dava hakkının mecburî hadler üstünde de tanınması fikrini savunmuşlardır:

Özsunay, E.: «Trafik kazasında zarar gören üçüncü kişinin sigortacıya karşı doğrudan doğruya dava hakkı» isimli tebliğinin (henüz teksir halinde) 12. sahifesinde şöyle demektedir :

«Fikrimizce KTK 55 II'nin dar olarak yorumlanması zarar gören üçüncü kişiler yönünden sakıncalar doğurur. Bu nedenle, 55 II de zarar gören üçüncü kişiye «malî mesuliyet sigortası ile temin edilen hadler dahilinde» doğrudan doğruya alacak hakkı tanıyan hükmü, sadece asgari sigorta meblâğları içinde değil (KTK 52) fakat mecburî hadler üzerinde bir «sorumluluk sigortası yapılmış ise, bu hadler çerçevesinde de zarar gören üçüncü kişiye doğrudan doğruya alacak hakkı bahşeden geniş bir yoruma tabi tutmak yerinde olur.» 24)

İmre, Z. de «Motörlü taşıt araçlarının mecburî mes'uliyet sigortası ve kapsamı» başlıklı (yine teksir halindeki) tebliğinin 10-11 inci sahifelerinde aynı görüşte olduğunu aşağıdaki şekilde açıklamıştır :

«Ancak bu konuda şu hususu belirtmekte fayda görüyoruz: Zarar gören üçüncü şahsın sigortacıya karşı doğrudan doğruya talep hakkı, fikrimizce, sigortalının akdettiği mesuliyet sigortasının bütünü üzerinde etkili olmak gerekir. Diğer bir deyişle, sigortacı mecburî mesuliyet sigortasındaki hadlerin üstünde bir miktarda sigorta yapmış bulunuyorsa, zarara uğrayan üçüncü şahsın doğrudan doğruya talep hakkı, bu konuda bir ayırım yapılmaksızın, mesuliyet sigortasının kanunen akdi mecburî olan miktarı ile birlikte ihtiyarî olarak akdedilmiş olan fazlası hakkında da kullanılabilmeğe gerekir.»

Sayın İmre her hangi bir gerekçe bildirmediğine göre beyanları bir temenniden ibaret kalmaktadır.

Sayın Özsunay'ın beyanlarına gelince: Trafik Kanununun zarar gören üçüncü şahsa doğrudan doğruya dava hakkı bahşeden 55 inci maddesinin 2 nci fıkrası hükmünün mecburî malî mesuliyet sigortasına muzaf olduğunu kabul ve teslim eylediği tebliğinin tümünden ve özellikle *geniş yorum* suretiyle bunun ihtiyarî mesuliyet si-

(24) Aynı tebliğde doğrudan doğruya dava hakkının şartları sayılırken (s. 11) ilk olarak» bir mecburî sorumluluk sigortası sözleşmesinin bulunması» zikredilmiş, ihtiyarî malî mesuliyet sigortalarında zarar gören üçüncü kişilere böyle bir hakkın tanınmadığı ifade edilmiştir.

gortasına da teşmilini tavsiye etmesinden anlaşılmaktadır. Veleve «geniş» te olsa yorum suretiyle bir normun esasen taşımakta olduğu bir mana tesbit edilebilir. Kaldı ki mevcut bir mukavele dolayısıyla üçüncü bir şahsa borçludan doğrudan doğruya ifa talebinde bulunmak hakkı bahşeden Trafik Kanununun 55/II inci maddesi tamamen istisnai bir mahiyet arz etmesi itibariyle bunun «geniş yorum» veya kıyas suretiyle başka hallere teşmili de hukukan caiz olamaz. Özsunay'ın doğrudan doğruya dava hakkının ihtiyari malî mesuliyet sigortasında tanınmamasının «zarar gören üçüncü kişiler yönünden sakıncalar doğuracağı» yolunda ileri sürdüğü gerekçe yukarıda zikredilen hukuk prensiplerinden ayrılmak için yeterli değildir. Aynı sakıncalar mecburî trafik sigortasının henüz ihdas edilmemiş veya edilip te zarar görenlere sigortacıyı doğrudan doğruya dava etmek hakkının tanınmamış olduğu zamanlarda da mevcut idi. Fakat bu yüzden, zarar görenlere, mukavele veya kanunda bir mesnet olmaksızın, doğrudan doğruya dava hakkı tanımak yoluna gidilmemiştir.

Öyle görünüyor ki her iki hukukçuyu da karşı görüşe iten sebep memleketimizde mecburî trafik sigortası asgarî hadlerinin son derece düşük olmasıdır. Eğer bizde de bu hadler batı memleketlerinde olduğu gibi tatminkâr seviyede bulunsalardı büyük ihtimal ile ne böyle bir temennide bulunacaklar ne de kanunu zorlamak lüzumunu duymıyacaklardı.

İmre ve Özsunay doğrudan doğruya dava hakkının ihtiyari malî mesuliyet sigortasına da teşmili fikrinde bulunurlarken önemli bir noktaya hiç değinmemektedirler ki o da sigortacının defî ve itirazları meselesidir. Acaba mecburî trafik sigortasında olduğu gibi burada yani ihtiyari malî mesuliyet sigortasında da sigortacının zarar gören şahsa karşı tazmin borcunu daraltacak veya büsbütün ortadan kaldıracak defilerde bulunmamasına taraftar mıdırlar? Değillerse zarar görene doğrudan doğruya dava hakkı tanınmanın hemen hemen önemi kalmıyacaktır. Şayet taraftar iseler bunun hukukî mesnedi ne olacaktır? Trafik Kanununun mecburî trafik sigortaları için sevk ettiği şüphe bulunmayan 53 üncü maddesinin 1 inci fıkrası hükmünü de mi «geniş yorum» a tâbi tutarak mesnet bulmaya çalışacağız? Bunun sonuçları nereye kadar varacaktır? Öyle sanıyoruz ki her iki tebliğ sahibi sigortacının defileri meselesini nazara alıp etrafiyle inceledikleri takdirde görüşlerinde ısrar etmeyeceklerdir.

bb) İçtihat

Yargıtay Ticaret Dairesi 1969 tarihli bir kararında (25) isabetli olarak, trafik sigortasında zarar gören üçüncü şahsın ancak mecburî sigorta hadlerine kadar olan kısım için sigortacıya karşı doğrudan doğruya dava hakkına sahip bulunduğunu kabul ettiği halde 1971 tarihli son kararında (26) aksi içtihatla bulunmuştur. Bu kararın metni aynen şöyledir :

«I — Davacılar, ihtiyari mali mesuliyete ilişkin 2563 sayılı poliçeye istinatla davalılardan sigorta şirketi aleyhine tahsil davası açmıştır. Kazayı yapan diğer davalıların mallarını kaçırmakta olduklarını beyan ederek sigorta tazminatının kendilerine aidiyetinin sübutunu da talep etmişlerdir. Sigorta şirketi hem ibranameye dayanarak ve hem de davacıların ihtiyari mali mesuliyet sigortasında zarar görenlerin sigortacı aleyhine dava hakları bulunmadığını beyan ederek davanın reddini istemiştir. Mahkeme savunmayı kabul ve diğer davalı hakkında tahsil talebi bulunmadığından bahsile davayı red etmiştir. Hükmü davacılar temyiz etmişlerdir.

II — Davacıların dayandıkları ihtiyari mesuliyet sigortası, davalılardan sigorta şirketi ile diğer davalılar arasında düzenlenmiştir. Poliçenin 1. maddesine göre sigortacı aracın kullanılmasından doğan ve genel hükümler dairesinde sahibine terettüp eden hukukî sorumluluğun mecburî mali mesuliyet sigortası dışında veya bu sigortanın limitleri üstünde kalan kısmını temin etmeği taahhüt etmiştir. Yine poliçenin 9. maddesinde sigortalının aleyhine açılacak tazminat davalarını sigortacıya ihbar etmesi gerekeceği ve bu davalardaki hattı hareketini sigortacının talimatına uydurması ve 10. madde ile de sigortacı, sigortalının muvafakatını almak şartıyla zarara uğrayanlarla doğrudan doğruya temasa geçerek anlaşabileceği ve açılan davanın idaresinin sigortacıya ait ve sigortalı-

(25) 30.6.1969 tarih ve E. 1789, Karar 3452 sayılı karar, BATİDER, cd. V, s. 129.

(26) 13.7.1971 tarih ve E. 71/1376, K. 71/5339 sayılı karar, BATİDER, cd. VI, s. 422.

nın, sigortacının avukatına vekâlet vermekle yükümlü olduğu kabul edilmiştir. Davada sigortalılar sigortacının avukatına vekâlet vermişlerdir.

III — 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 232 sayılı kanunla değişik 51. maddesinin ilk fıkrası «Motörlü taşıt, müteharrik makina veya lâstik tekerlekli traktör sahipleri, bunların varsa römorklarının kullanılmasından üçüncü şahıslar aleyhine doğacak zararları temin etmek üzere, mali mesuliyet sigortası akdine mecbur» oldukları kuralını koymuş, aynı kanunun değişik 52. maddesinde «Motörlü taşıtlar, müteharrik makineler veya lâstik tekerlekli traktörlerin malî mesuliyet sigortalarında, aracın cinsine, şahıs ve kaza başına maddî ve ölüm dahil bedeni zararlara göre temini mecburî olan asgarî sigorta meblâglarını tesbite ve gerektiği takdirde tadile Bakanlar Kurulu yetkili» kılınmıştır. Değişik 55. maddenin ikinci fıkrasında ise, «zarar gören kimsenin malî mesuliyet sigortası ile temin edilen hadler dahilinde doğrudan doğruya sigortacı aleyhine de dava açabileceği» hükmüne bağlanmıştır. Sözü edilen hükümlerin incelenmesinden de anlaşılacağı veçhile 51. madde üçüncü şahısların zararlarını karşılamak üzere mali mesuliyet sigortası akdinin mecburî olduğu, sigorta meblâglarının asgarî hadlerini tesbite Bakanlar Kurulunun yetkili bulunduğu ve 55. maddede, zarar görenin sigorta ile temin edilen hadler dahilinde sigortacı aleyhine dava açabileceği açıklanmıştır. Demek oluyor ki mali mesuliyet sigortası akdi mecburidir. Bu mecburiyet dolayısı ile sigorta asgarî haddini Bakanlar Kurulu tesbit edecektir. Fakat, ilgilinin, bu asgarî had ile bağlı kalmıyarak daha yukarı meblâglar için sigorta yaptırmasına engel bir hüküm yoktur. Bu yön, onun ihtiyarına kalmış ve ihtiyarî mali mesuliyet sigortası akdi imkân dahilinde bulunmuş ve uygulamada bu yola gidildiği görülmüştür.

55. maddede mali mesuliyet sigortası ile temin edilen had dahilinde doğrudan doğruya sigortacı aleyhine dava açılabilirliği kabul edilmiş; *bu dava hakkını, Bakanlar Kurulunun tesbit edeceği asgarî miktara inhisar ettiren bir sınırlama yapılmamıştır.* Sigortacının sorumluluğu po-

liçede yazılı meblâğ ile mahdud olduğu için zarar gören üçüncü şahıs elbette mali mesuliyet sigortası ile temin edilen had dahilinde doğrudan doğruya sigortacı aleyhine dava açacaktır.

Şu halde asgarî sigorta haddi için sigortacı aleyhine dava hakkını kabul etmek, ihtiyarî mesuliyet sigortasında bu hakkı tanımamak trafik mesuliyet sigortasına zarar gören üçüncü şahsın hukukunu korumak amacına da aykırı düşer.

Her ne kadar Trafik Kanunu değişik maddesinin 5. fıkrasında yapılması mecburî olan asgarî sigorta hadlerini aşan zararlarla aracın sahibi ile onu kullanan arasındaki sorumluluk, eşyanın uğrıyacağı zarar, manevî zarar ve aracın maruz kaldığı zarar gibi hukuki mesuliyete ilişkin hususlarda genel hükümlerin uygulanacağı ifade edilmiş ise de; bu hüküm 55. maddenin ikinci fıkrasında kabul edilen sigortacı aleyhine doğrudan doğruya dava açmak hakkına ilişkin özel hükmün sonuçlarını değiştirmez.

IV — Bu görüşün hilâfını kabul etmek, zarar göreni, aynı zarar için asgarî had sebebiyle sigortacıya, bunun üstünde kalan miktar dolayısıyla araç sahibi aleyhinde olmak üzere ayrı şahıslara müracaat etmek sonucu itibarı ile külfetli ve haksız bir yola götürür; mesuliyet sigortasındaki amaç kaybolur. Üçüncü şahsın tehlikeli araç kullanılmasından doğan zararını her halde karşılamak, bu bakımdan emniyeti sağlamak için bir taraftan malî durumu meşkûk araç sahibini malî mesuliyet sigortası yaptırmaya mecbur tutarken, diğer taraftan asgarî haddin üstündeki ihtiyarî sigorta meblâğı için malî durumu meşkûk araç sahibine başvurmayı kabul etmek işin icabına uygun düşmez.

Her ne kadar araç sahibinin sigorta yapmak mecburiyeti asgarî had ile mukayyet ise de bu haddin üstünde ihtiyarî sigorta yaptıran araç sahibi primini ödediği, külfetine katlandığı sigortanın nimetinden faydalanmalı ve sigortacı da rizikonun gerçekleşmesi halinde taahhüdünü hiç bir zorluk çıkarmadan yerine getirmelidir. Esasen uygulamada sigortacı yönünden sigorta ettirene, sigortacı-

nın avukatına vekâlet vermek mükellefiyeti yüklenmiş ve dava sigorta ettiren aleyhine açılrsa dahi sigortacının vekili tarafından takip edilmekte olduğu anlaşılmıştır. Şu halde sigortacı aleyhinde bu konuda doğrudan doğruya dava hakkı tanınmasının sigortacı bakımından pratik bir sakıncası da olmayacaktır.

V — Bu itibarla davacıların sigortacı aleyhine dava hakkının kabulü gerekir. Zarar yapan diğer davalılar huzurunda tazminatın davacılara aidiyetinin sübutuna dair dava kısmının görülmesi de zaruridir. Zira onların da bu tazminat üzerinde hakları bulunduğundan her hangi bir defide bulunabilirler.

Diğer taraftan mübrez 15.5.1969 tarihli ibraname 6696 sayılı mecburî sigorta poliçesine matuf olduğundan ibra hususunun bununla sınırlı olarak kabulü gerekir.

Yukarda açıklanan sebeplerle davalıların bu yönlere ilişkin savunmalarının reddi ile davanın esasına bakılarak ve sonucuna uygun bir karar verilmek lâzım gelirken davanın husumet ve ibranameye dayanılarak reddi usul ve kanuna aykırı olduğundan davacılar vekilinin temyiz itirazlarının kabulü ile temyiz edilen kararın BOZULMASINA... 13.7.1971 tarihinde oybirliği ile karar verildi.»

Ticaret Dairesinin kararda görüşünü desteklemek için ileri sürdüğü hususlar her türlü ilmi ve hukuki değer ve dayanaktan yoksun ve kanun hükümlerine de aykırıdır. Şöyle ki :

Ticaret Dairesi birinci gerekçe olarak :

«55. maddede malî mesuliyet sigortası ile temin edilen had dahilinde doğrudan doğruya sigortacı aleyhine dava açılabileceği kabul edilmiş; bu dava hakkını, Bakanlar Kurulunun tesbit edeceği asgarî miktara inhisar ettiren bir sınırlama yapılmamıştır.»

demektedir. Böylece Ticaret Dairesi 55. madde hükmünün ihtiyari malî mesuliyet sigortalarını da kapsadığını kabul etmektedir ki tamamen yanlış ve kanuna aykırıdır :

Bir kere, Karayolları Trafik Kanunu sigorta kanunu değildir, karayollarında trafiği düzenleyen bir kanundur. Ancak trafik kazalarından zarar gören üçüncü şahısları korumak amacıyla belirli sınırlar içinde bu zararları temin için malî mesuliyet sigortası akdi mecburiyetini vazettiği cihetle böylece öngördüğü bu *mecburî* malî mesuliyet sigortası hakkında da bazı hükümler sevk etmiştir ki 55. madde de bunlardan biridir. Yoksa kanunun mecburî malî mesuliyet sigortası (ve bunun asgarî hadleri) dışında kalan sigortalarla alâkası yoktur. Bu itibarla 55. maddede doğrudan doğruya dava hakkını Bakanlar Kurulunca tesbit edilecek asgarî hadlere inhisar ettiren ayrı bir sınırlamaya lüzum ve ihtiyaç yoktur, bu sınırlama kanunun mevzu ve bünyesinde mündemiçtir. Bir kanunun mevzuu, düzenlediği husus ne ise sevkettiği hükümler de bittabi ona muzaf ve münhasırdır.

İkinci olarak: Bakanlar Kurulunca tesbit edilecek asgarî hadleri aşan zararların (ve bittabi bunları temin için akdedilen ihtiyarî malî mesuliyet sigortalarının) Trafik Kanunu hükümlerine değil umumi hükümlere tabi olacağını kanun bizzat değişik 50. maddesinin 5. fıkrasında sarahaten söylemektedir. Ticaret Dairesi kararının bir yerinde işbu sarıh 5. fıkra hükmünün 55. maddedeki doğrudan doğruya dava hakkına ilişkin «*özel hükmün sonuçlarını*» değiştirmeyeceğini beyan etmekte ise de bu beyan da tamamen yanlış ve kanuna aykırıdır. Kanun 50. maddesinin 5. fıkrasında asgarî hadler üstündeki zararlar hakkında umumi hükümlerin cari olacağını, yani Trafik Kanunu hükümlerinin ve bu meyanda bizzat 55. madde hükmünün cari olmayacağını sarıh olarak ifade etmiş iken 55. maddeden bunun aksine bir sonuç çıkarılması tasavvur edilebilir mi?

Üçüncü olarak: 55. maddenin 2. fıkrası hükmünün ancak mecburî malî mesuliyet ve bunun asgarî hadlerine muzaf olduğu bizzat fıkra hükmünden de anlaşılmaktadır. Fıkra aynen şöyledir:

«Zarar gören kimse malî mesuliyet sigortası ile temin edilen hadler dahilinde doğrudan doğruya sigortacı aleyhine de dava açabilir.»

Sigorta mukavelelerinde sigortacının mesul olacağı azamî miktarı göstermek üzere daima bir meblâğ tesbit olunur ki adına «*müemmen meblâğ*» denir. Sigortacının mesuliyeti azamî olarak bu

meblâğ ile sınırlıdır; ne sigorta ettiren ne sigortalı bunun üstünde bir talepte bulunamaz. Böylece sigortacıdan müemmen meblâğ (veya sigorta bedeli) fevkinde esasen bir talepte bulunmak hukukan mümkün bulunmadığına göre 55. maddenin 2. fıkrasındaki «sigorta ile temin edilen hadler» sözünden maksat müemmen meblâğ (ihtiyari mali mesuliyet poliçesinin sigorta bedeli) olamaz, bu sözden maksat ancak ve ancak mecburi mali mesuliyet sigortasının Bakanlar Kurulunca tesbit edilen asgari hadlerdir. Görülüyor ki Ticaret Dairesinin aradığı sınırlama bizzat fıkrada da mevcuttur. Fakat Ticaret Dairesi müemmen meblâğ mefhumunu gözden kaçırdığı için yanlış beyanlarda bulunmaktadır. Şu halde 55. maddenin 2. fıkrası hükmü, Ticaret Dairesinin iddiası hilâfına, ihtiyari mali mesuliyet sigortalarını kapsamamaktadır.

Ticaret Dairesi ikinci gerekçe olarak kararında :

«Şu halde asgari sigorta haddi için sigortacı aleyhine dava hakkını kabul etmek, ihtiyari mesuliyet sigortasında bu hakkı tanımamak *trafik mesuliyet sigortasının zarar gören üçüncü şahsın hukukunu korumak* amacına da aykırı düşer.»

demektedir. Ticaret Dairesi bu sözleriyle mecburi ve ihtiyari mali mesuliyet (trafik) sigortalarının ayrı ayrı müesseseler olduklarını ve amaçlarının da farklı bulunduğunu gözden kaçırmış olduğunu göstermektedir. Gerçekten Trafik Kanunu, trafik kazalarından zarar görenleri himaye maksadiyle belirli limitler içinde mali mesuliyet sigortası akdi mecburiyetini vazetmiş ve hatta işbu mecburi trafik sigortasını müessir bir koruma vasıtası haline sokmak için zarar görene doğrudan doğruya sigortacıyı dava etmek hakkı tanımıştır. İhtiyari mali mesuliyet sigortasında ise böyle bir amaç yoktur. Trafik Kanunu ihtiyari mali mesuliyet sigortası ile meşgul olmadığı için kendisine bu konuda bir maksat ve gaye de izafe edilemez. Sigorta ettiren araç sahibine gelince o da mecburi sigortanın asgari hadleri üstünde ihtiyari mesuliyet sigortası yapmakla ileride zarar görecektir kimseleri değil, bizzat kendisini korumak, emniyet altına almak gayesini gütmektedir. Bu itibarla bunda üçüncü şahsa doğrudan doğruya dava hakkının tanınmamasında amaca aykırı bir cihet yoktur.

Ticaret Dairesi kararında üçüncü gerekçe olarak :

«Bu görüşün hilâfını kabul etmek, zarar göreni, aynı zarar için asgarî had sebebiyle sigortacıya, bunun üstünde kalan mikdar dolayısıyla araç sahibi alehinde olmak üzere ayrı şahıslara müracaat etmek sonucu itibariyle külfetli ve haksız bir yola götürür; mesuliyet sigortasındaki amaç kaybolur.»

denmektedir. İşaret edilen külfet şüphesiz varittir. Fakat böyle bir zorluk mukavele ve kanunda bulunmayan bir hakkı tesise hukukan mesnet olabilir mi? Sonra: araç sahibi mecburî hadler üstünde ihtiyarî malî mesuliyet sigortası yapmamışsa yahut yapmış olup ta üçüncü şahsın zararı bu sigortanın da müemmen meblâğını aşıyorsa zarar gören zararının bir kısmı için sigortacıyı, diğer kısım için araç sahibini dava etmek külfetiyle karşılaşmıyacak mı? Yoksa onu bu külfetten kurtarmak için sigortacının müemmen meblâğ üstünde tazminat ödemesini mi isteyeceğiz? Bir kefil asıl borcun ancak bir kısmına kefil olmuşsa alacaklıyı iki ayrı şahsı dava etmek mükellefenden kurtarmak için kefilin borcun kefaleti dışında kalan kısmından da mesul olduğunu kabul mü etmek gerekecek? Görülüyor ki Ticaret Dairesinin ileri sürdüğü «gerekçe» tamamen isabetsizdir.

Ticaret Dairesi kararında yer alan diğer gerekçeler de şunlardır :

«Her ne kadar araç sahibinin sigorta yaptırmak mecburiyeti asgarî had ile mukayyet ise de bu hakkın üstünde ihtiyarî sigorta yaptıran araç sahibi primini ödediği, külfetine katlandığı sigortanın nimetinden faydalanmalı ve sigortacı da rizikonun gerçekleşmesi halinde taahhüdünü hiç bir zorluk çıkarmadan yerine getirmelidir. Esasen uygulamada sigortacı yönünden sigorta ettirene, sigortacının avukatına vekâlet vermek mükellefiyeti yüklenmiş ve dava sigorta ettiren aleyhine açılrsa dahi sigortacının vekili tarafından takip edilmekte olduğu anlaşılmıştır. Şu halde sigortacı aleyhinde bu konuda doğrudan doğruya dava hakkı tanınmasının sigortacı bakımından pratik bir sakıncası da olmayacaktır.»

Yüksek Daire bu sözlerle ne demek ister, bunu anlamak cidden kolay değildir. Doğrudan doğruya dava hakkı, bizzat Dairenin de bir kaç kere ifade ettiği veçhile, zarar gören şahsı korumak için kabul edilmiş, onun lehine olan bir müessesedir. O halde sigorta ettirenin faydalanmasını istediği *nimet* nedir? Sonra: rizikonun gerçekleşmesi halinde sigortacının taahhüdünü yerine getirmemesini söyleyen veya istiyen kimdir? Bunun doğrudan doğruya dava hakkı ile irtibatı nedir? Üçüncü şahsa böyle bir dava hakkının tanınmaması sigortacının taahhüdünden beri kılınması demek değildir. O bittabi taahhüdünü tam olarak yerine getirecektir, fakat âkidi olan sigorta ettirene karşı ve onun talebi üzerine. Zarar gören kimse de sigorta ettirenden hakkını talep edecek ve alacaktır.

Sigorta ettirenin zarar gören şahıs tarafından aleyhine açılacak davada sigortacının avukatına vekâlet vermekle mükellef olduğu ve tatbikatta bu gibi davaların esasen sigortacının avukatları tarafından takip edildikleri meselesine gelince:

Bu durum zarar gören üçüncü şahsa kanunun vermediği bir hakkı tanımak için hukuken bir sebep ve mesnet teşkil edemez. Kaldı ki her iki dava konuları ve tabi oldukları hukuk kuralları itibariyle yek diğerinin aynı değil bilâkis birbirinden farklıdır. Yüksek Daire kararında sigortacının def'ileri meselesine hiç temas etmemektedir. Mecburi malî mesuliyet sigortasında olduğu gibi burada da üçüncü şahsın açacağı davaya karşı sigortacı, tazminatı azaltıcı veya büsbütün ortadan kaldırıcı itiraz ve def'ilerde bulunamayacaksa, şayet Ticaret Dairesi bu görüşte ise, o zaman iki dava arasındaki farklı durum büsbütün önem kazanmaktadır. Bu takdirde sigortacı, sigorta ettirenin açacağı davaya karşı bu gibi itiraz ve def'ilerde (meselâ primin ödenmemiş olması veya ihbar mükellefiyetlerinin ihlâli sebebiyle sigorta himayesinin mevcut olmadığı gibi) bulunarak mesuliyetten kurtulabilecek, üçüncü şahsa doğrudan doğruya dava hakkının tanınmasıyla kendisi bu imkândan mahrum edilmiş olacaktır. Binaenaleyh tatbikatta mücerret araç sahibi aleyhine açılan davaları esasen sigortacı takip ediyor gerekçesiyle sigortacılar böyle ağır ve kanunda yeri olmıyan bir külfet altına nasıl sokulabilir?

Yukardaki açıklamalarımız göstermektedir ki Ticaret Dairesinin bu kararı trafik malî mesuliyet sigortası ve zarar görenin doğrudan doğruya dava hakkı müessese ve konuları iyice incelenmeden ve mecburî ve ihtiyarî malî mesuliyet sigortası poliçeleri tet-

kik edilmeden ve sigortacının defileri meselesi üzerinde hiç durulmadan verilmiş ve kaleme alınmış bulunmaktadır.

Sonuç olarak tekrar edelim ki bu gün Türk hukukunda motörlü taşıt işletenlerin yaptırdıkları ihtiyarî malî mesuliyet sigortasında, zarar gören üçüncü şahıslar doğrudan doğruya sigortacıya dava etmek hakkına sahip değildirler. Bu konuda ortaya çıkabilecek haksızlıkların önlenmesi ve zarar görenlerin yeterince korunabilmesi için yapılacak iş, son derece kifayetsiz olan mecburî asgarî hadlerin en kısa zamanda artırılmasının teminidir.

Faydalanılan eserler :

ATABEK, Reşat	Sigorta hukukunda zamanaşımının başlangıcı, II. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, bildiriler - tartışmalar, Ankara 1962, s. 640.
BORHAM, Atallah	Le droit propre de la victime et son action directe contre l'assureur de la responsabilité automobile obligatoire, Paris 1967.
BOZER, Ali	Sigorta Hukuku, Ankara 1965.
İMRE, Zahit	Motörlü taşıt araçlarının mecburî mesuliyet sigortası (teksir halinde), Trafik Sigortası Haftası, Ankara 1973.
KARAYALÇIN, Yaşar	Mesuliyet ve sigorta hukuku bakımından başlıca işletme kazaları.
LES NOVELLES	Droit commercial, tome V: Les Assurances, Bruxelles 1966.
MARGEAT, H et
FAVRE - ROCHEX, A.	Précis de la loi sur le contrat d'assurance et commentaire sur la réglementation de l'assurance automobile obligatoire, Paris 1971.
MÖLLER, Hans	Versicherungsvertragsrecht, Wiesbaden 1971.

- MÖLLER, Hans Ist die Einführung eines eigenen Rechts des Drittgeschädigten gegen den Haftpflichtversicherer, insbesondere in der Kraftfahrthaftpflichtversicherung empfehlenswert? Zeitsch. f.d. gesamte Vers. Wiss. 1963, s. 409-470.
- MÜLLER - STÜLER, Michael Der Direktanspruch gegen den Haftpflichtversicherer, Karlsruhe 1966.
- OFTINGER, Karl Schweizerisches Haftpflichtrecht, Bd I, II Zürich 1958, 1962.
- ÖZSUNAY, Ergun Trafik kazasında zarar gören üçüncü kişinin sigortacıya karşı doğrudan doğruya dava hakkı (teksir halinde), Trafik Sigortası Haftası, Ankara 1973.
- PICARD, M. - BESSON, A. Les Assurances Terrestres en Droit Français, tome I, Paris 1970.
- PRÖLLS - MARTIN Versicherungsvertragsgesetz, 18. Aufl. München 1970.
- RIEDEMATTEN, de L. Manuel Pratique de la responsabilité du fait de l'usage de tous véhicules terrestres et le contrat d'assurance, 3. bası, Paris 1955.
- TUHR, von Allg. Teil des schweizerischen Obligationenrechts, Bd I, II, Tübingen 1924 - 25.
- WALEFFE, F. Cours d'Assurances Privées, Bruxelles 1958.